Після конфіскати — другий наклад.

Ч. 115 (10.792). Львів, четвер 27. травня 1926. Opłata pocztowa zapłacono ryczałtem. Рік XLIV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ Львів, Ринок ч. 10, II. пов. — Конто почт. щадн. 143.322 — Адреса для телеграм: „Діло", Львів — Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 4·50 зол. — За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ. ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.

Революція без революційних наслідків.

Що каже Пілсудський про свій травневий переворот. — Чому він не проголосив себе диктатором. — Поклін своїм військовим відділам. — Пілсудський про свою кандидатуру.

Варшава, 26. травня 1926.

З розмови марш. Пілсудського з польськими журналістами, що мала місце вчора, подаю сьогодня докладніші подробиці.

З початку Пілсудський пригадав, що він в останніх часах вів завзяту боротьбу з метою поправи відносин в Польщі, з окрема у війську, що не доводило до нічого, бо деморалізація і гангрена державного апарату поступали дальше, тому йому було неможливо сидіти довше безчинно. Найбільше обурювала його абсолютна безкарність зловживань і щораз більше зростаюча залежність держави від ріжних людців, що були ще недавно голими й босими, а за кілька літ коштом держави і її горожан виросли на грошевих потентатів. Останнім моментом, що примусив Пілсудського до виступу, було утвердження уряду, з якого причини він покинув був державну службу, бо не хотів піддержувати людей, що брали участь у найбільшім злочині, доконанім в Польщі — в убивстві президента Річипосполитої Нарутовича. Безкарність у цій ділянці згори пересуджувала панування безкарности в инших областях.

Я рішився виступити з внутрішньою постановою повалити тільки уряд, не виступаючи зрештою проти особи през. Войцеховського. Йому заявив я особисто на мості Понятовського, що волію з ним переговорювати, як боротися. Одначе він вибрав инший шлях. Це рішило про боротьбу.

Подавши дальше сам хід боїв у Варшаві, Пілсудський заявив, що він не мав на душі соціяльних розрухів, бо ввійшовши до міста, ствердив, що воно йшло разом з ним рішуче на „перелім моральний" у державі.

Змалювавши свою перемогу, Пілсудський сказав дальше: Я мав до вибору: або перетягати далі струни і скінчити так, як, здається, від мене домагалися, якоюсь спробою диктатури, захопленням влади єдино в свої руки, або пробувати легалізувати доконаний факт, тимбільше, що през. Войцеховський утворив для цього шлях. Я вибрав цей другий шлях.

Згадавши кількома словами про уряд Бартля і свою в нім участь, під умовою, що уряд буде тимчасовий, заявив, що з тою хвилею цілий свій натиск поклав на можливо скоре скликання Нац. Зібрання, щоб новий президент міг зачати працювати успішніше, як це було з дотеперішніми президентами, не виключаючи і його самого, як бувшого начальника держави.

Розумію — говорив дальше Пілсудський,— що таким чином я завів багато надій і вирікся диктатури. Одначе я це робив з цілою розвагою і свідомою децизією, хоч маю довіря до своєї сили і своєї внутрішньої вартости. А зробив я це тому, щоб у нас в Польщі відзвичаїлися звалювати все спокійно на одну людину, даючи їй потім нерадо поміч, або й відмовляючись піддержати її щоденною солідною працею.

Про це буду ще говорити кілька разів до вибору президента. Тепер скажу тільки це: Можуть мене критикувати люде, як їм подобається, але я не перестану заявляти, що я зробив єдиний у своїм роді історичний факт, що я зробив щось подібне до державного замаху і зумів його негайно залегалізувати, що я зробив щось в роді революції — без ніяких революційних послідовностей.

Віддавши поклін своїм військовим відділам, якими здобув Варшаву і скритикувавши противну сторону, особливож ген. Мальчевського, перейшов Пілсудський до справи своєї кандидатури на президента держави. Про це сказав він: Чекаю на зголошення кількох кандидатів, щоб я міг їх усіх, за виїмком тих, що не заслуговують на мою пошану, зібрати у себе, аби їх намовити до одного прилюдного акту. Акт цей представляв собі як декларацію, що ніодин з кандидатів не піде на ніякі pacta conventa ані з партіями сойму, ані з приватними банками, ані з групами концернів чи інтересів. При ставленні кандидатур не бажаю бути єдиним кандидатом Польщі. Хотів би я мати співчуття і сердечну поміч людини, що має в собі силу пережити і в собі стравити всю ту погань якою Польща переповнена".

Перед виборами президента.

Варшава, 26. травня.

„Пяст" заповів на 26. травня 1926 засідання клюбу. Можливо, що на цьому засіданні не займе ще становища щодо кандидатури на президента. Посол Вітос (який від кількох днів є в посілости свого брата в Познані) не приїде на це засідання. През. соймової фракції ортодоксів пос. Грінбавм скликав на 26. травня засідання. На тому засіданні западе рішення щодо становища, яке займе фракція при виборі президента.

У звязку з недалеким Національним Зібранням іде розоброювання цивільного населення Варшави, якому в часі перевороту роздали масу зброї. Як довідуюся, населення не має зовсім охоти прощатися зі зброєю, бо досі, не дивлячись на прикази і відозви, зложено ледви 200 крісів і кільканадцять револьверів хоч у часі перевороту роздано між цивільних людей понад 3000 крісів, а навіть скорострілів.

Петлюра вбитий.

Париська агенція Аваса повідомляє, що якийсь Українець застрілив із револьвера бувшого отамана Петлюру, в хвилі, як він переходив вулицею. Вбивник зізнав, що зробив це тому, бо Петлюра велів розстріляти на Україні кількох Жидів.

Ліквідація війни в Мароко?

Париж, 25. травня.

Війна на мароканськім фронті кінчиться. Племена тубильців одно за одним складають зброю. Після зайняття останнього оборонного Абд-ель Крімового становища, Таргуліса, почались переговори з племенем Бені Жеріаль. То найзавзятійше племя, а виступає проти Франції ще від 1894 року. Після закінчення тих переговорів мир заключать із поодинокими племенами, а не з Абд-ель-Крімом.

Французька рада міністрів розглянула письмо Абд-ель Кріма й висловила думку, що воно неясне, без якоїнебудь гарантії й поваги, отже не може вплинути на зміну військових операцій.

Пенлеве заявив, що положення є ясне. Це кінець — говорив він. — Абд-ель-Крім утік. Можемо хіба примінити політику примиримого порозуміння з поодинокими племенами.

Бріян не подається до димісії.

Париж, 25. травня.

На засіданні ради міністрів Бріян здав звіт із зарядженъ які поробив у порозумінні з Французьким Банком для оборони курсу франка. За значив, що акцію цю вестимуть якнайенергічніше. Виходячи з Елізейської палати заперечив будьто би задумував податися до димісії.

Побіда Заглюля баші.

З Каїро повідомляють: Згідно з досі звісними вислідами виборів прихильники Заглюля баші здобули 132 мандати, инші партії 46 мандатів. Нема ще вістей щодо 23 мандатів.

Мадярські фальшівники.

Розправу проти Віндішгреца і тов. за фальшування 100-франківок після промов обвинувачених закінчено. Присуд оголошено 26. травня вечером.

Вибух вулькану в Японії.

З Токіо повідомляють, що зі страшним гуком і при потрясеннях вибухнув вулькан Точафі. Вулькан уважали погаслим. Із кратера вилилася лява і забрала 2000 (?) жертв. Підземний гук чути було на віддаль яких 50 км. Доля 2000 людей не є звісна. 200 людей затопили води, що добулися зі землі. Лява забрала 60 домів.

Біржа.

Гроші.

Курс ефективного доляра в приватних оборотах був 11·45—11·30 при слабій і знижковій тенденції. На валютово-девізовій біржі безчинність. Польський Банк платив валюти і доляри по 11·10. Максимальний банковий курс 11·21—11·26 був нереальний.

Збіжжа.

Подача дуже обильна, передусім у гречці, житі і вівсі (послід). Ціни жита і вівса трохи слабші. Гречка сильно впала в ціні. Тенденція для пшениці усталена, пзатим знижкова. Настрій ожавлений.

Пшениця красна біла 53·50—54·50, пшениця красна червона 57·00—58·00, жито галицьке 32·00—33·00, ячмінь галицький пастівний 25·00—26·00, овес галицький 34·25—35·25

Нові люде — старий режім.

Львів, 26. травня 1926.

Після кривавого епізоду на вулицях Варшави прийшли до керми в Польщі нові люде, але методи правління, але режім у відношенні до „нац. меншостей" лишився той самий. З партій, що приєдналися до акту марш. Пілсудського, що підтримували його акцію морально і матеріяльно, тільки ППС. виступила з сякою-такою програмою. Між иншими точками видвигненими пепесівцями, стрічаємо й домагання основної зміни польської політики супроти непольських народів. Одначе на жаль, на тому теоретично-маніфестаційному виступі поки-що покінчилося. Инші групи „побідної" поміркованої лівиці мовчать заклято, особливо промовчують болючу національну квестію. Тільки в останніх днях президія „Тимч. Ради сaспільних і господарських організацій Східних Земель" в меморіялі до міністерства внутрішніх справ виставила домагання в напрямі „конечного устійнення рішучої політики супроти національних меншостей, яка вповні взялаб під увагу їх суспільно культурні потреби". Також делегація соймового клюбу „Визволення" предложила міністрові освіти Поморському. Мікуловському 12 точок в справі шкільної політики уряду. В точці 11-ій „Визволене" домагається „негайного приступлення до відповідного зорганізування білоруського й українського шкільництва згідно з вимогами демократії".

Всі ці домагання польської поміркованої лівиці і ліберального табору — як загальні так і „специяльні" — такі нерішучі, боязкі і в суті річи безпрограмові, що уряд не тільки не бере собі їх до серця, але — правду кажучи — переходить над ними до денного порядку. Доказом цього є хочби та обстанова, що уряд принціпово не дає ніякої сутньої відповіди на ставлені домагання. Навпаки, ставиться до цих вимог з деякою дозою іронії, заслонюючись тим, що — мовляв — він тільки „тимчасовий" та що його головним завданням пацифікація Польщі і доведення до Національного Зібрання.

А тимчасом за тією „тимчасовістю" криється старий, розкладово-ліквідаційний і репресійний режім Грабських, Смульських і Прушинських. Саме тоді, коли у Львові відбуваються тисячні віча, збори й походи польських партій, на провінції, як нас повідомляють, старости і всякі „команданти" забороняють українські віча. Саме тоді, як в цілій Польщі праві і ліві польські партії творять цілком правильні мілітарні організації („Organizacja obrony Państwa", „Strzelec" і ин.), у Львові поліція без ніяких сутніх причин розвязує невинне пожарне товариство, останню „Повітову Січ" в Галичині, а саме львівську. Саме тоді, коли „Визволене" — щиро чи нещиро — домагається організації й розбудови українського й білоруського шкільництва, львівська шк. кураторія висилає до міністерства освіти пропозицію повної ліквідації — вже лише з назви української — учит. семинарії у Львові та ладиться до нової сумішки, а радше розпорошення учителів-Українців по польських школах, щоби через обсаду учительських посад в україн-

НОВИНКИ.

— **Перед святом Франка.** Пригадуємо всім колам української суспільности, що остання пора закупити налїпки Франка, видані ювил. комітетом. З замовленнями звертатися на адресу комітету, Львів, Ринок 10, II. пов. Обовязком кожного Українця прикрасити свої вікна в дні свята налїпками Франка.

— **Недільні демонстрації** у Львові, підчас яких три партійні групи польського громадянства полатали собі боки, так подобались залізничникам і студентам, що одні та другі хотіли повторити змагання ще в понеділок. Але поліція, яка при такім спорті має найважшу ролю, не дозволила на віча та похід.

— **„Чествованіє Наумовича".** Дня 24-го п. м. комітет „русских" обществ у Львові святкував роковини 100-них уродин Івана Наумовича, вранці т. зв. Академією, вечером концертом. Афіші, які заповідали це свято, варто зберегти в музею поруч перших воєнних приказів окупаційної російської армії в 1914 р., коли галицькі москвофіли почули в собі прилив нових сил для оборони своєрідно-прекумедного язичія. На афішах українська мова, москвофільський правопис, російська тенденція. Сам концерт, як пересічний галицький концерт. Хор постягаиий зі всіх усюдів, з „чужих сил". І дальше лемішка: все по українськи, дещо і дехто по російськи, а найбільше москвофільський жаргон. Дивне в цьому святі одно: галицькі москвофіли перейшли буцім-то зовнішну еволюцію, признавши, що політики в Галичині без української мови вже вести не можна. Але чільні ідеольоґи москвофільства вважають це уступкою для українського партикулярризму. Їм, кажуть, не вистарчає українська література з Шевченком — вони хотять читати Пушкіна та Лермонтова. Якже-ж це погодити з поклонами перед Наумовичем? Наумович є народнім галицьким письменником, дуже талановитим популяризатором, і в ніякому разі не може стати монополем москвофілів. Його можна шанувати, цінити, але робити йому аж святошну академію і концерт, буцім-то для противваги українському Франкові — сміховина та й годі! Від Пушкіна та Лермонтова до Наумовича таки трохи за далеко!

— **Гарна ідея.** Українське студентство в Празі зворушене долею щораз більшої скількости безробітних земляків під Польщею утворило дня 3-го п. м. „Комітет допомоги безробітним Українцям під Польщею", в склад якого ввійшли: Осип Бойдуник ст. виш. торг. шк. — голова, Юрій Бурачинський ст. техн. —секретар, Василь Ткачик ст. виш. торг. шк. — скарбник. Комітет у відозві, пересланій до редакції, кидає думку про потребу створення аналоґічних комітетів у краю, на еміґрації і в инших державах, без ріжниці ідеольоґічних переконань і партійної приналежности. „Бажаним було би — пишуть там — щоби такий комітет зорґанізувався якнайскорше в краю, і щоби з ним можна навязати контакт з еміґрації, з метою пересилки зібраних грошей до належного вжитку. Зібрані гроші в ЧСР. прохають пересилати на адресу голови. Прага, Албертов, Студентські Домов, На Слупі.

— **Зза тюремних крат.** В слідчій тюрмі тернопільського окружного суду сидять під цю пору слідуючі політичні українські вязні — всі молоді селяне: 1) Степан Цвінський, 2) Павло Старинський, 3) Пилип Карабін і 4) Павло Войтович — всі чотири з Чистилова, пов. Тернопіль, арештовані під замітом державної зради з §§ 58 і 59 з. к. яко підозрілі в комунізмі (передплачували часопис „Світло") і 5) у звязку з ними, під тим самим замітом з неї самої причини Іван Тимочко з Івачева долішнього пов. Тернопіль — всі пять від 3. травня ц. р., дальше 6) Іван Литвин з Кошляк пов. Збараж від 27. квітня ц. р. під замітом шпіонажі з § 67 з. к. (неправний перехід кордону) і 7) Василь Гаврилюк з Лубянок нижних пов. Збараж від 15. травня ц. р. під замітом скритоубийства з §§ 134 і 135, I. з. к. (убивство в літі 1923 р. двох поліцаїв в селі Шили пов. Збараж). Слідство проти них веде слідчий судля Тільп. До політичних вязнів слід очевидно причислити і 8) Богдана Міхенка з Тернополя, б. ученика гімн. (сидить від 7. грудня 1925), засудженого дня 18. травня ц. р. на основі вердикту лави присяжних на кару чотиролітньої тяжкої вязниці за співвину в убивстві провокатора Степана Королюка (§§ 5, 134 і 134, I. з.к.), проти чого оборона зголосила зажалення неважности.

— **Вітос найшовся.** Польські часописи шукали в останніх часах вічно за Вітосом, який після варшавських подій зійшов зі столичної сцени, скрившись скромно на провінції. Деякі писали навіть, що він „загубився". Тепер чуємо, що він гостить на Поморю, у селі Пьонтков, у свого брата, посла Енджея, власника цього села, яке купив недавно.

З концертової салі.

Концерт „Львівського Бояна".

Концерт „Львівського Бояна" з дня 20. п. м. в Народнім Домі можнаб найкраще назвати концертом українських музичних новин останніх літ, бо за малим виїмком були на ньому виконані майже виключно нові хорові й сольові твори українських композиторів, як галицьких, так і придніпрянських, яких ми ще не чули на концертній естраді. Тому рецензент мусить у першу чергу звернути увагу на самі твори, як на нові появи в нашій все ще „молодій" музичній літературі.

У трьох хорових піснях Й. Кишакевича (Ой чого ти тополенько, Розцвили дзвіночки і Ранок встає — всі на слова Олеся) можна було — особливож у двох останніх — почути з приємністю в інвенції і фактурі такі „тони", яких раньше у цього композитора було трохи мало: це якась дистинкція і змагання до інтенсивности й тонкости у виразі, а при тім до тоншої рафінерії в мельодиці й гармоніці. Все те доказує нам, що автор не дрімає, а пильно працює над придбанням нових засобів у техниці й вислові і в тім напрямі бажаємо йому дальших успіхів.

Давніше вже (мабуть ще перед війною) написані твори Стеценка „Хмари" і „Усе жило", виведені вперше хором „Бояна", засвідчили ще раз про всі високі прикмети талановитого, передчасно помершого музика як хорального композитора. Щирість і безпосередність інвенції і виразу у відношенні до інтерпретації тексту, уміліcть визискати оригінальні вокально-хорові кольоритні ефекти й багато инших типічних признак його музи зливаються в його гарних творах у ідеально згармонізовану цілість, яку не легко найти в инших наших хорових компоністів.

Не згадуючи вже про гарну мініятуру з обжинової нар. пісні „А вже сонечко" п. В. Барвінського та „Сонце заходить" (на відомі слова Шевченка) Людкевича, — слід звернути особлившу увагу на мініятурні обробітки нар. пісень та вокальні „прелюди" сучасних придніпрянських компоністів, М. Вериківського та П. Козицького, з яких кілька ми знов мали нагоду почути на концерті. Оба названі компоністи є par excellence вокалісти із школи Леонтовича; одначе між тим, як Вериківський у своїй техниці тільки вірно повторює завіти свого маестра, то п. Козицький заховує тільки його основні контрапунктичні лінії, але розвиває їх оригінально сміливіше особливож у гармонічнім напрямі, а в оригінально (на слова Тичини) компонованих хорах зважується з успіхом на деякі модерністичні проблеми, заховуючи при тім уміло вокальний змисл і характер музики.

Виконання хорових творів, що ставили переважно високі вимоги до виконавців, стояло майже всюди на висоті задачі, гідній одинокого українського співочого товариства у Львові. Хор „Бояна", не зважаючи на невелику скількість членів, виявляє гарний звук, чистоту інтонації і вмілість динамічної модуляції й експресії. Диріґент хору на цьому концерті, п. Лев Туркевич, був на свойому місці без заміту. Мимоходом кажучи — це один з небагатьох наших диріґентів, що завдяки своїм визначним слуховим спосібностям потрапить увійти в тональну й гармонічну структуру трудніших хорових творів та опанувати її у виконанні. Коли в давніших його виступах помічався декоди нахил до вишуканих ефектів та не все обдуманих експериментів, які нераз йшли в розріз з інтенціями компоніста, — то на останнім своїм виступі він успів майже всюди задержати і примінити естетичну міру й заокруглену лінію.

Та всеж таки для нас найінтереснішою новиною на концерті було фортепянове тріо es-moll В. Барвінського, яке — хоча й написане ще 15 літ тому, (в часі музичних студій композитора в Празі) — аж тепер діждалося виконання. Це твір у трьох широко заложених частях, скромної і дискретної, але шляхотної тематики (навіть з виразним нахилом до монотематики) — головно замітний вельми інтересним і оригінальним переведенням, особливож в напрямі гармонічних нюансів, які тут, як і в инших творах, становлять головну силу цього композитора. Хоча й у творі слідно деякий еклектицизм у виборі жанрів, хоча в темах слідно деякі впливи, хоча нема ще в ньому тої кольоритности й українського характеру, який виступає в пізніших творах автора, як у 2-ім тріо (a moll) або в сексteті cmol', — то проте і цей твір (подібно, як його перші фортепянові прелюдії) показує нам наглядно, що п. Барвінський належить до тих композиторів „з божої ласки", які вже в перших починах своєї творчости виявляють сформоване індивідуальне обличчя та зрілий, зрівноважений талант.

Виконання тріа (проф. Перфецьким, Вольфсталем і д-ром Гінсберґом) було на загал добре, хоча можна би поставити домагання більш дискретного трактування динамічних нюансів у фортепяні та спокійнішої лінії смика у скрипці, особливож в 2-ій части.

На концерті виступила (по довшій перерві) й відома співачка, п. М. Сабат-Свірська, учениця проф. Заремби, і зробила відспіванням двох пісень Степового якнайкраще вражіння, як під оглядом голосовим, так і під оглядом артистичного виконання. П. Свірська може вважатися нині одною з найкращих наших нечисленних концертових сил. Слід би їй тільки трохи збільшити концертовий репертуар новими творами.

Взагалі концерт дав новий доказ живучости й пильної праці Тов-а Львівський „Боян", яку воно розвиває в цих важких часах під проводом теперішнього голови, п. Й. Доманика. **Ч. В.**

Памяти визначного діяча.

Над свіжою могилою бл. п. Василя Яворського.

З Нового Санча наспіла до нас сумна вістка: в суботу 22. ц. м. помер там заслужений народній діяч, почесний член „Просвіти" і бувший парламентарний посол, б. радник дирекції скарбу Василь Яворський.

З Покійним зійшов у могилу визначний народній робітник, що має за собою тривкі заслуги в нашім відродженні в Галичині. Вже за студентських часів належав він до гуртка ідейної молоді, що клала перші почини праці між і над народом. Як радник, а потім президент окружної дирекції скарбу в Бережанах помагав він на кождім кроці нашим людям, організуючи народні маси в просвітні, економічні, а згодом і в політичні організації. Бережани завдячують йому м. и. основання кредит. тов-а „Надія", про яке не забував навіть після перенесення на заточення, де жив у Кракові, а від цілого чвертьстоліття в Новому Санчі на Лемківщині.

В останній каденції старого (куріяльного) австрійського парляменту (1900—1906) засідав як посол з виборчого округа Рогатин—Бережани. В тодішньому „Руському Клюбі" належав до ґрупи Романчука разом з покійними нині Королем, Косом, Васильком і Піґуляком поборюючи угодовців. У часі свого послування належав до петиційної комісії в парляменті і вніс велику скількість інтерпеляцій, з чого відмітимо інтерпеляції в справі податкових зловживань нам. Потоцького і Коритовського, що були сензацією дня і спричинили проти обох магнатів судово-карні доходження.

Окремо слід згадати про велике розуміння покійним Яворським значіння пропаґанди в нашій справі між чужинцями. Він один з перших Галичан, що зрозумів ясно вагу такої пропаґанди, тому й дав почин до заложення першого українського інформаційного орґану в німецькій мові п. з. „Ruthenische Revue", що її він потім разом з відомим журналістом Романом Сембратовичем і послом Косом. Він не тільки писав у тому орґані, бичуючи перед чужинцями польських можновладців за їх насильства і господарку між українським народом в Галичині, але й підпомагав цей журнал матеріяльно.

В часі перших загальних виборів до віденського парляменту (1907 р.) покійний своєї кандидатури не виставляв. Зате тим більшу діяльність розвинув у забутій всіми Лемківщині. Давши почин ще передше (1900 р.) до здвигнення гр.-кат. церкви в Новому Санчі, причинився таким чином до сильного скріплення нашого елементу на західних окраїнах української національної території. Яке значіння мала і має ця церковця, зрозуміє тільки той, хто побував колинебудь хоч коротко в цій закутині. Після церкви прийшла черга на „Лемківський Банк" і лемківську бурсу, ініціятором і творцем яких був покійний. Банк став у пригоді тисячам бідних, визискуваних всіми Лемків, а з бурси вийшли цілі кадри свідомої, ідейної лемківської селянської молоді „в люде". З оснуванням бурси зросло зараз поважно число української молоді і в новосандецькій гімназії. Загалом Лемківщина завдячує пок. Яворському дуже багато — і то в усіх ділянках нашого життя, бо він був душею й просвітної, економічної і політичної організації.

Одначе крім своєї Лемківщини не забував він ніколи на ніякі загально-краєві потреби, відгукуючись з поміччю на всі заклики українських установ. Був правдивим батьком української молоді, підтримуючи неодного бідного хлопця в часі його науки.

Пок. Яворський — це була людина ширшого горизонту і широго, люблячого серця. Це був дійсно великий патріот, що любов до свого рідного виявляв не словами, а ділами, що до кінця свого життя працював з вірою в краще завтра української нації.

Пером земля заслуженому Діячеві!

ОПОВІСТКИ.

Український Наддніпрянський Хор під управою Дм. Котка.

Четвер 27.V. Городенка.
Субота 29.V. Станиславів.
Неділя 30.V. Станиславів.
Понеділок 31.V. Галич.
Вівторок 1.VI. Ходорів.
Середа 2.VI. Ходорів.

Початок о год. 8·30 вечером. Ціни сиріль знижені. 1659 20—?

ВИказ спортового приладдя, яке перебрало т-во „Сокіл-Батько" від Спортового Кружка в Йозефові при ліквідації табору в Йозефові: 1 сітка до ситківки, 2 сітки на ворота, 10 штуців, 12 чорних штанцят, 1 біло-чорний дрес, 2 зелено-чорні дреси, 9 чорно-білих дреси, 1 пара наколінників, 4 мячики до ситківки, 6 штук рукавиць до шерму, 2 охранячі на лиці, 4 штуки мештів до бігу, 15 синьо-жовтих прапорців, 14 штук дуги старих, 2 пари колесцят зі шнурами, 1 американський трапез, 2 диски, 1 ніжна помпа з гумою, 2 помпи ручні, 1 шило, 3 шаблі до шерми (німецькі), 3 компл. і 1 некомпл. фльорети, 1 плащ до валлібоу, 1 санки, 1 плащ до копаного мяча, 11 пар черевик до копаного мяча, 4 ракети з прасами, 1 пара жіночих лиж, 4 пари мужеських лиж з двома ключами, 1 маска шкіряна до шерми, 2 залізні кулі, 8 шруб до колесцят, 2 старі плащі до копаного мяча, 4 дроти зі шнурами до напинання реку, 4 палиці до лещет, 3 пари лещет (1 без машинки), 1 тичка бамбусова 4-метрова до скоку, за що „Сокіл-Батько" складає отцим прилюдну подяку више згаданому Спортовому Кружкові. „Сокіл-Батько" зі своєї сторони передав приладдя Українському Спортовому Союзові до розділення його між поодинокі Спортові Товариства в краю. 1794 1—1

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ.

НАПРАВУ годинників під управою фахових сил швайцарських полагоджує Ґутерман Сикстуська 14. По стінні годинники посилаю домів. 1679 61 18—?

1-ЗОЛ. коштує кожда золотнича направа у Ґутермана Сикстуська 14. 1679 18-?

НОТИ НА ОРХЕСТРУ. В. Безкоровайний: 1. „Думка-Шумка" — на орхестру сальонову. 2. „Для розради" — на орхестру. 3. „Збірка пісень" — квартет смичковий. 1782 2—?

СЛУЖНИЦЯ середніх літ, з добрими свідоцтвами пошукує заняття на провінції, або у Львові. Зголошення до Адміністрації під „Служниця". 1—2

ОГОЛОШЕННЯ.

За оголошення Редакція не відповідає.

Ширіть наш часопис!

За ердакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкаоні Видавничої Спілки „Діло", Львів. Ринок ч. 10.

жавний скарб втратив щонайменше 700.000 зол.

Хондзинський, б. мін. залізниць, не мав власного мастку, але давав гроші на видавання газети своєї партії, яку то газету продавано нижче коштів друку.

Пєхоцький, б. міністер справедливости, іменував свого приятеля сен. Смульського нотарем в Люблині.

Рибчинський, б. міністер публ. робіт, віддав експльоатацію державної рільної плавби приватній спілці, яку треба тримати при житті державними кредитами (2 і пів міл. зол.) при недоборі 200.000 зол. річно. Недобір спричинений незвичайно високими платнями директорів.

Генерали Розвадовський, Загурський і Язьвінський, проти яких тепер ведеться слідство, займалися теж ріжними трансакціями, які підривали державний скарб. До цих заслужених для Польщі прізвищ приходять іще і прізвиша таких „народових" діячів, як сен. Адам, пос. Шидловський, пос. Корфанти, пос. Вєржбіцький, пос. і б. мін. Кухарський та свояк б. мін. і вшехпольського ватажка Ґломбінського — Ю. Ґломбінський, — ось „пантеон" тих, що жирували на загальному добрі.

Це один табор. А другий табор — це Пілсудський.

„якого єдиним заробітком на Польщі є вінець слави, офіцери і жовніри, яких єдиним дорібком в Польщі то труд, рани, хрести заслуги, хрести „virtuti militari" або інвалідські ренти, випоминані їм зрештою при кожній нагоді Здзеховськими і Міхальськими, що виступають в інтересі „своїх людей", яким дуже придалися би гроші, плачені інвалідам. Покладьмо карти на стіл: по одній боці корупція, брак характеру і шкідливе недбальство, по другім боці заслуга, окуплена кровю, здоровлям і ранами. Там злодії, тут ідеальні люде."

Очевидно, діяльоґ між правицею і лівицею, який від крісових і гарматніх стрілів перейшов до словного двобою на сторінках преси, не зараз скінчиться, а невиключене також і те, що може відбутися поворот до гостріших і досадніших форм, про що свідчить продовжуване в Познанщині й на Поморі творення правої „Organizacji Obrony Państwa" під проводом ґен. Ю. Галлєра.

Епохальний винахід.

„Водна блоха" — найшвидший корабель.

На цей раз, здається, зпоміж стільки обіцюваних винаходів один справжній. Спеціяльний кореспондент „N. Fr. Pr."і американських денників Джемс Уортон, присвячує цілу статю винаходові, якого прилюдні проби йдуть у Марселії. (Ще й застерігає собі права передруку своєї статті в Европі та Америці!). Винахід називається поетично „Водна блоха" — „Puce de mer", „Was erfloh". Є це лодка зроджена з компромісу між кораблем і водним літаком. Її винахідником є Юрій Гасенко, відомий з участи у Брест. Литовським договорі та дипльоматичної служби в Румунії. Має 37 літ і покінчив технічні школи в Німеччині. Півтора року просидів інтернований у Німеччині, з менту вибуху війни. Відтак пішов на війну. Коли війна скінчилась, вернувся назад до технічних студій. Приватні люде дали йому капітал до досвідів над згаданим винаходом, над яким працював два роки, а французьке міністерство дало дозвіл та матеріял для спроб на морі. „Водна блоха" є корабликом, що своєю швидкістю перевищає дотеперішні кораблі. Він збудований на принципі лету водних комах, на які навіть подобає зверхньою формою. Має 11 метрів довжини, 6 високости і важить 1200 кіл. У середині збудований як пасажирський літак. В осени минулого року проїхав з Ліону (де будувався) до Марселії в пяти годинах (залізниця їде шість). Управа марсельської пристані каже, що „водна блоха" виявила незвичайну рівновагу руху підчас їзди крізь бурхливе море, між хвилями заввишки на два метри, їдучи серед супротивного вітру 30 км. на годину". „Водна блоха" переїзжає 60 км. на годину як звичайний корабель, 80—100 км., коли ховзається по поверхні моря, а при швидкости 120 км. може все робити скоки на 20 метрів, мов блоха або літаюча риба. Цей винахід може віддати величезні посуги в поштовім і пасажирськім транспорті, а підчас війни як морська машина, яка не потрібує лякатись підводних мін і лодок, а легко втікає перед стрілами. Теперішній модель можна, сподіються, перетворити на великі кораблі. Інжинір Гасенко приготовляється до їзди з Марселії до Орану, виявляючи, що тих 1200 кіл., які переїзджає найшвидший пароплав у 36 годинах, його „водна блоха" перебіжить у 14 годинах.

„Водна блоха" вибралась на повне море під двома прапорами: французьким і українським.

Сезонова еміґрація до Німеччини.

Гамбурґ, 19. травня 1926.

В останніх роках перед війною число сезонових робітників, які виїздили до Німеччини, постійно зростало. Відсутність заробітків і низька плата в Галичині змушували бідніших селян виїздити за границю. Німеччина зі своїми горішньо-шлеськими копальнями вугля, розвиненим промислом і великими земельними посілостями могла тоді примістити сотки тисяч чужих робітників. Пропаґанди за виїздом ніхто не робив; вистало вповні, якщо н. пр. виїхав один з відважніших зі свого села до Німеччини і привіз за кілька місяців парусот заощаджених марок, щоб слідуючої весни заохотити пів села до виїзду.

Гранична контроля і пашпортові приписи були в порівнанні з теперішніми прямо ідилічні. Контрольні чи реґістраційні стації в Мисловицях, Освенцімі, Ратиборі і Одербергу стояли під безпосереднім впливом двох найбільших німецьких корабельних компаній і мали на меті реєструвати переселенців, які їхали до заморських країв та відсилати їх спеціяльними потягами до Гамбурґа або Бремену. Їх найважнішим завданням було уважати, щоби переселенці, які переходили німецьку границю, не попадалися в руки німецьких компаній. Сезоновими робітниками ніхто не клопотався. В кого були гроші, той їхав дальше в глуб краю і шукав відповідної праці на власну руку, а в кого їх не було, той підписував в граничнім бюрі посередництва праці контракт і відіздив на призначене місце коштом роботодавця. Тоді менше питали за пашпортами, а більше за грішми. В кого не було задаткованої або в Америці заплаченої шіфкарти, той мусів її задаткувати або купити на границі. Пашпортові приписи навіть для мущин у військовім вікі істнували лише на папері. Бувало таке, що новобранці короткий час перед тим, як мали ставитися до війська, старалися нічю перейти границю і попадалися в руки австрійської граничної сторожі. Австрійський жандарм або митний урядник, піймавши їх, передавав німецькій контрольній стації і — оскільки вони їхали до Америки, одержував за кожного десять корон провізії. Східно-галицькі покутні аґенти, які діставали від німецьких компаній чи їх концесіонованих заступників по чотирнацять корон провізії від особи, імпортували зза Збруча російські салдатські шапки, насаджували їх австрійським рекрутам на голови і відсилали їх, як „настоящих" Москалів до границі. Рекрути леґітимувалися в такім випадку шапкою, бо тодішні приписи не вимагали від російських підданих ніякого документу. Як хто мав яке діло в Німеччині і їхав туди лиш на короткий час, мусів хоч-нехоч піддатися в контрольній стації докладній ревізії. Мені самому лучилося в 1912 році, що урядовці граничної стації, не зважаючи на рішучий протест з мого боку і на посідання заграничного пашпорту, повивертали мені кишені і старалися в мене вмовити, що я їду до Америки, бо знайшли в мене на стільки гроша, що вистало б на шіфкарту. Випустили мене аж тоді, як я доказав, що мешкаю в Гамбурзі і вертаю домів. Сезонових робітників, як згадано, не дуже контролювали. В найгіршім випадку перешукали кишені і — не найшовши нічого підозрілого — зн. гроша, пускали їх на волю.

Галицький робітник мав тоді ті самі права і ту саму плату, що й Німець. При рільництві платили менше, але робітник одержував за те харчі, тзв. депутат і помешкання. Нашіх сезонових робітників брали тоді залюбки до тяжких і незд[о]ровиx робіт у фабриках шкір, олова, до копання каналів, висушування мочарів і т. и., бо Німці нерадо зголошувалися до таких робіт. На жаль, добули собі тоді наші робітники лихої слави, як страйколоми. Для німецьких капіталістів були галицькі робітники нераз останнім атутом в поборюванні страйків.

Пильні й ощадні робітники могли тоді заощадити літом 200—300 марок, що — перечисливши на австрійські корони, було значною сумою. В теперішніх обставинах рільний робітник — а лише таких мається тепер на приміті — в вісьмох місяцях тяжкої праці може заощадити найбільше 150 марок, що представляє лише подовину передвоєнної вартости. Щоби до тої суми дійти, мусів би робітник зрезиґнувати з найконечніших вимог культурної людини. Треба взяти під увагу, що рільний робітник при такім харчі, який німецькі обшарники зобовязалися давати на німецько-польськім договорі, може працювати лише на шкоду свому здоровлю. Може двацятьпять фунтів картоплі, сім фунтів хліба, два фунти муки і два круп в тиждень вистарчило би на заспокоєння голоду, але пів фунта омасти (треба розуміти марґарину, а в найліпшім випадку американський смалець) таки за мало, бо це доброму косареві ледве вистарчить на два сніданки. Про мясо нема в договорі згадки, отже хто знає настрій німецького хлібороба до своїх „польських" робітників, той певно не буде надіятися, що Німець дасть йому хоч раз в місяць кусок мяса, якщо він до цього не зобовязався. Наші робітники мають діставати по 15 феників, а робітниці по 12 за робучу годину, то є мк. 1·50, згл. мк. 1·20 денно. Від тої суми обтягають датки на касу хорих, обезпечення від нещастя, фонд безробітних і податок, так що лишиться як денний заробіток не більше як мк. 1·20 для мущин, а мк. 0·90 для жінок. Робучі години точно записують і на випадок слоти, коли пільна робота неможлива, дістають робітники справді призначений харч, але не дістають заплати. Наколи возьмемо на увагу, що робітник сам мусить держати в порядку свою одіж, обув і біля, що він час до часу мусить купити собі дещо для поліпшення харчу або заспокоєння голоду та заплатити подорож від границі домів, то прийдемо до переконання, що подана сума, яку він може заощадити, не за низько подана.

Зареєстрованих безробітних, себто тих, які побирають запомогу, є тепер в Німеччині около двох міліонів — в дійсности є їх значно більше. Всеж таки Німеччина спроваджує сезонових робітників і то з такого краю, з яким її не вяжуть ніякі симпатії. Відома річ, що Німеччина робить все, що в її силах, щоби зарадити безробіттю, але певно незрозумілим видається не одному, що вона не достарчує робітників своїм дідичам з власного резервуару безробітних. Чому воно так є, дав мені влучну відповідь один німецький дідич, з котрим я мав недавно нагоду говорити на цю тему. Він сказав таке: „Спроваджування сезонових робітників з Польщі лежить в загально-господарськім інтересі Німеччини, бо скромнішого і дешевшого робітника, як Поляка — ріжниці між Українцями, Поляками, Москалями і иншими східними народами тут не знають — в Німеччині не найти. Німецькі робітники нам не бажані. Вони за таку низьку плату, як „Поляки" працювати не хочуть, ставлять також щодо харчу за високі вимоги і або скоро втікають, або підбурюють старих робітників до пасивного опору і саботажу. „Поляка" можна і буком потрактувати, а він мовчить і працює, як віл".

В найдемократичнішій державі, якою тепер є Німеччина — таке то постійно і при кождій нагоді голосять Німці і то — очевидно — найбільше ті, що мають найбільше гроша. Німецькі націоналісти, за яких почином заключено німецько-польський договір, рекрутуються переважно з власників великих посілостей, фабрикантів і инших заможних людей; вони є відносно Польщі найбільшими шовіністами і її завзятими ворогами, одначе уважають за відповідне якраз тих зненавиджених Поляків спроваджувати до Німеччини на шкоду своїх одноплемінників. Ліва німецька преса заворушилася була трохи, коли стали відомими умови німецько-польського договору, але виступала більше в обороні інтересів німецьких безробітних, як сезонових робітників з Польщі.

Між Українцями і Поляками, а також иншими східними народами, як згадано, Німці ріжниці не роблять, бо не розуміють мов і називають їх всіх згірдливо „Поляками (Polacken). До українських робітників, де вони якo такі виступають і проти тої згірдливої назви протестують, що — на жаль — рідко трапляється, ставляться Німці під кожним оглядом прихильніше. В деяких економіях (дворах), де Українці від довшого часу працюють з Поляками, всі робітники звичайно говорять між собою по польськи, навіть як би перші були в більшости. Трапляється й таке, що одні й другі виробляють собі специфічний польсько-українсько-німецький ідіом і ним залюбки послугуються, бо думають, що це належить до ліпшого тону. Цьому сумному явищу треба би було конче якось зарадити і наших сезонових робітників поучити, що їх моральним обовязком, а навіть у власнім інтересі є передовсім на чужині шанувати свою національну гідність і виступати всюди і перед всіми яко Українці.

Дотепер не було з боку уряду організованої сезонової еміґрації до Німеччини і робітники масово сюди не приїздили, але в Німеччині є кілька тисяч Українців, які в останніх роках в більшій части нелеґально перейшли границю. Певного числа подати не можна, бо німецька статистика реєструє їх яко „Поляків". Я мав нагоду пізнати тут багато наших людей і зблизька приглянутись їх життю. Це переважно люде молоді, які не могли ніяк погодитися з тією гадкою, що якраз їх вибрано на оборонців тої держави, котра з ними поводиться як мачуха.

На основі німецького закону, який ухвалено по війні, лише ті чужинці мають право одержати в Німеччині роботу, які перед війною тут жили і по війні негайно вернули до Німеччини. Хто прибув сюди пізніше, може працювати лише при рільництві. Дозвіл спроваджувати рільних робітників зі східно-европейських країв уділює державний рільничий уряд (Reichsamt) або його відділи і в практиці лише великим земельним власникам. Менше заможним селянам, в яких нашим робітникам краще поводиться, тяжче одержати такий дозвіл. Цей закон залежний від зобовязань, які мусять роботодавці брати на себе на випадок, якби робітник з якоїнебудь причини став тягарем для держави і треба би було відставити його до границі. Всіх, які нелеґально переходять границю, відставляють німецькі власти до робітничих централь, де кожний одержує зелену леґітимаційну карту з фотографією і їде звідтам на призначене централею місце. Наші люде розсипані по цілій Німеччині і працюють переважно по дворах і в багатших селян, а в останнім часі починають їх брати до роботи в цегольнях, до копання торфу і т. и. робіт. Платня мало що більша, як при рільництві. Багато з них вже від кількох літ тут працює, але дотепер ще нічого не могли заощадити. Літом то їм ще сяк-так поводиться, бо роботи подостатком, але зимою вони гірко бідують. Шукаючи праці, йдуть вони нераз сотки км. пішки, сплять в оборогах, або гріючись пересиджують ночами по залізничих стаціях і живуть з того, що вижебрають, або просто вкрадуть. Ніхто їх не займає і ніхто пальцем не кивне, щоби їм допомогти. Річ ясна, що багато з них серед таких обставин загибає тілесно і душевно. Маємо тут також не мало таких, які заложили собі вже родинне гніздо. Ніхто їх справді не вінчав, і ніхто їх дітей не хрестить — поминувши урядову реєстрацію — і ніхто їх життям не цікавиться. Живуть вони в закидях і чекають Бог зна на що. Вони радо вернулиcь би домів, як би мали гроші на подорож і їх рідня мала для них вирозуміння та простила гріхи. Недавно одна наша дівчина з тої причини збожеволіла і її відставили „шупасом" до границі, а дитину взяли до захисту. — Правному подружю стоять на перепоні строгі німецькі закони і, як загально чується, неможливість видобути потрібні документи. Як живуть такі родини, то ледве чи хто зможе собі це уявити, не бачивши того пекла. Батько і мати йдуть на працю, а дітей лишають на ласку божу. Діти голодні, обдерті, немиті, повні всяких насікомців, без всякої опіки, бавляться цілу божу днину перед бараками. — Недавно оповідав мені один краян, що від чотирьох літ скитається по Німеччині, що в одній дворі в ганноверській провінції, де працювало сімдесять „Поляків", хлопці і дівчата вродилося на один рік лише шіснайтеро нешлюбних дітей. — В приписах для німецьких роботодавців, а також в німецько-польськім договорі є сказано, що мущини і жінки мусять бути розміщені в окремих спальнях. І так воно в дійсности є, але, як згаданий краян розказував, треба би перед бараками поставити вартівників з крісами, щоби запобігти нічним сходинам обох полів. Німецькі роботодавці, очевидно, тим відносинам сприяють, бо свій робучий інвентар держать тоді міцніше в руках.

Висилаючи під так недогідними умовинами тисячі своїх безробітних до Німеччини, Польщі йде безперечно про те, щоб позбутися на довший протяг часу якнайбільше незадоволених елєментів, які при дальшім ширенню безробіття моглиб легко спричинити грізні заворушення. Нам, Українцям, повинно добро наших робітників більше лежати на серці, як внутрішня консолідація польської держави. — Значний відсоток тих робітників і робітниць, які цеї весни сюди прибули, певно тут лишаться і причиняться до погіршення і так уже невідрадних обставин.

З наведених фактів ясно, що пропаґанда за виїздом до Німеччини тепер не на місці, бо сучасної сезонової еміґрації не можна рівняти з передвоєнною, але ще не виходить з того, щоб було конечним цілком здержати заробіткову еміґрацію до европейських країв. Всяка еміґрація має побіч своїх шкідливих прояви багато доброго. Наші люде, скитаючись по світі, зазнають справді немало біди, але й навчаться багато доброго. Еміґрацію треба повести плянoво і з розумінням річи, а в першій мірі подбати, щоб наших робітників примістити на чужині під догіднішими умовами і тим самим запобігти, щоби вони не упадали морально і не винародовлювалися та не пропадали для Рідного Краю. Рада знайдеться — тільки треба доброї волі.

Михайло Богатюк.

Памятайте, що всякі збірки на нагробник на могилі І. Франка треба посилати до Центробанку (Львів, Ринок ч. 10. І. пов.) на щадничу книжечку ч. 7910.

ських школах Поляками всетаки до- вести до повної ліквідації останків українського шкільництва.

Два табори.

До переворотового епізоду марш. Пілсудського.

За кулісами двох таборів. — Два табори. Характеристика вітажків правиці.

Польська преса переповнена статтями і замітками на тему причини, ходу і наслідків перевороту. Як блудні огні проблискують пристрасти в трясовинні тієї преси, як блудні огні миготять поодинокі факти, які намагаються польські публіцисти і політики вязати в одну цілість. Хоч дещо спізнено з огляду на недостачу місця, вважаємо своїм обовязком познайомлювати наших читачів з поодинокими ревеляційними голосами і нотувати попереворотові факти, маючи на увазі, що епізод марш. Пілсудського всетаки матиме велике значіння в дальшому ході подій і укладі відносин.

Пішовши походом на Варшаву, марш. Пілсудський — після обсади більшої частини столиці — заявив, що він рішився на спробу сил з її мусовими консеквенціями. Чи він був примушений до тієї спроби сил? А. Гавзнер, відомий львівський пепесівський діяч, що виріс на політичну величину, ставши в р. 1918 до боротьби з Українцями поруч вшехполяків, твердить, що так. Державний замах Пілсудського тільки випередив такий же замах правиці під проводом Вітоса. Польська реакція, дірвавшись влади, постановила остаточно розправитися з лівицею. В її пляні було перевести зміну виборчої ординації і то таку, яка запевнилаб постійну всевладу правиці. Таку зміну можна було перевести тільки насильством, при допомозі збройної сили, війська. Але на перепоні стояв Пілсудський. Та не зважаючи на те, ще перед формальним утворенням уряду Вітоса, дня 10. ц. м. поза плечима тодішнього міністра військових справ ген. Желіговського розпочато транспорт познанських полків в напрямі Варшави. В тому самому часі в деяких гарнізонах переведено арештування вищих офіцерів, прихильників Пілсудського (як полк. Кутшеби, ген. Скерського і ин.) Без сумніву, все те мусіло діятися за порозумінням з през. Войцєховським. На це вказує між иншим та обставина, що през. Войцєховський, який зобовязався був не іменувати мін. військ. справ без порозуміння з Пілсудським, зневтував своє зобовязання і без порозуміння з маршалом іменував міністром ген. Мальчевського.

Тепер відношення Вітоса до Пілсудського, який з глибини серця ненавидів останнього. Напередодні створення реакційного уряду Вітос хитро провокує Пілсудського, взиває його, щоби вийшов зі закамарків, виявив силу і вхопив владу в свої руки. А коли у відповідь на те Пілсудський — безпосередньо після створення уряду Вітоса — кличе до нього: „Геть з брудними руками!“ — Вітос конфіскує інтервю маршала, а до Сулеївка посилає агентів політичної поліції, які ведуть розвідку на місці, а опісля розпочинають револьверову пальбу в напрямі хати Пілсудського.

Стріча през. Войцєховського з Пілсудським на мості Понятовського вказує, що уряд завдалегідь був підготований до рішучої боротьби з „ребеліянтом“. През. Войцєховський, який постійно уступав Пілсудському (на що вказує між иншим підписання відомої „цидулки“), цим разом був твердий і непохитний. Коли Пілсудський відмовив капітуляції, Войцєховський наказав офіцерам „сповнити свій обовязок“. І справді офіцери, вірні урядові, окружили Пілсудського, одначе він відтрутив одного офіцера і відійшов, але його адютанта полк. Веняву Длугошевського арештовано.

Все те вказує на те, що правиця і її уряд вже віддавна думали і приготовлялися до остаточної розправи з Пілсудським і прихильною йому поміркованою лівицею. Тільки нечайний виступ Пілсудського і його популярність серед війська звели в нівець пляни реакції.

В недільнім „Роботнік-у“ другий чоловий представник пепесівців пос. А. Морачевський з приводу кріввавої боротьби характеризує моральну вартість обох воюючих таборів: правиці і лівиці. Без упереджень — як каже — розглядає він в першу чергу представників правиці. Отже В. Вітос, перед війною дрібний хлібороб, а сьогодня заможний обшарник. З дієт маєтку не зробив, бо ще ніхто на дієтах не доробився. Маєток здобув, висисаючи свої впливи. За Австрії лявірував, не хотячи наразитися ні „Cysarzowi“, ні „Polakom“. З повстанням Польщі почав робити „strasznie polskie miny“. На „патріотизмі“ ріс його маєток, як на дріжджах. Ген. Сікорський міг би щось сказати про те, що спонукало Вітоса в р. 1923 перекинутися на сторону його противників. Вітос — це тип повоєнного доробкевича, якому святим є той стан, що дозволяє йому робити маєток.

Ю. Здзєховський, б. міністер скарбу, теж дійшов до маєтку. Яким способом, про те не згадує автор, одначе фактом є, що в справі Рільного банку він без застережень взяв сторону злодіїв. Як міністер перевів він продажу фільварку Стшельце (8000 моргів), при чому державний скарб втратив чверть міл. зол. Коли тій трансакції спротивився през. Надз. Ради Рільного банку Вільконський, то Здзєховський в короткій дорозі викинув його з банку. Найвища Палата державної контролі найшла у векслевім портфелі ПКО. векслі Ю. Здзєховського і його брата Кароля, при чому Здзєховський — яко член економічного комітету ПКО. — сам ухвалював собі кредити. Брат міністра Кароль Здзєховський став недавно пленіпотентом ордината Замойського. Вислід цього був такий, що Замойська ординація не заплатила два міл. податкових залеглостей, хоч Замойський мав гроші, бо продав Англійцям ліс за шість міл. золотих.

Ст. Осецький, б. міністер торгу і промислу на спілку з ген. директором почт Мощинським продали спілці „Польське Радіо“ державну витвірню телеграфічних і телефонічних апаратів, при чому дер-

Памятайно: Рідна Школа — це народня фортеця, це певний захист в добі лихоліття!

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ.

Старі і нові шляхи.

Психоаналіза, Шевченко і заблукані вчені.

Учений і літературний світ шанував цього місяця статтями 70-літні роковини уродин одного з найцікавіших сучасних творців нових ідей, Зигмунда Фрайда. Оце прізвище не говорить вам мабуть більше, як Айнштайн або Бергсон. Те, чим є Бергсон для сучасної фільософії або Айнштайн для фізики, Фрайд є для психольогії. Дискусія про основні проблеми кожної з цих трьох царин розділює її учасників на два табори: „за“ і „проти“ згаданих трьох теоретиків.

Важко було би найти притоку, щоби натякнути на ідеї Фрайда, як би не те, що найшовся і в нас дослідник, який теж іде в напрямку, вказанім новими дослідниками. Саме недавно появилася в нас маленька студія д-ра Ст. Балея п. з. „Трійця в творчости Шевченка“. Коли на ней ніхто не зверне уваги, в цьому не буде нічого дивного.*) Д-р Ст. Балей належить до тих наших учених, що працюють в атмосфері европейських ідей, користуються сучасними методами досліду і вміють сказати щось нового. Наслідок цього такий, що він — на жаль — має мало слухачів, мало читачів. Як фаховий фільософ і психіятр не має в нас навіть гуртка для виміни думок, ні місця для наукової праці. Він носив зі собою у власній особі так довго всю фільософічну секцію „Наук. Тов. ім. Шевченка“, аж монольоґ йому знудився і він, ставши лікарем, воліє діяльоги з нервово недужими.

Дві малі студії про Шевченка дав нам д-р Ст. Балей принагідно, на маргінесі своєї професійної праці. Перша „З психольоґії творчости Шевченка“,*) видана 10 літ тому, немов би не істнувала для тих, що пишуть вічно про літературу і розпорпують нові причинки до Шевченка. Вона мусіла видатись дослідникам наших папирусів дивоглядом. Психольоґія і література! Ще й психоаналіза. Добре, що ніхто не гукнув про скандал. Мабуть лише абстрактна термінольоґія врятувала ситуацію.

Д-р Ст. Балей поцікавився в першій мірі тим, що цікавить усіх справжніх критиків літератури: психольоґією творчости. Суспільницька, історична чи педагогічна критика переконувала нас, що маємо великого, ґеніяльного поета і збирала музейні памятки по ньому: дати, факти, фактики, анекдоти. Для д-ра Балея не було цікаво знати, в якій годині поет лягав звичайно спати, а чому його уяву навідували на яві настирливо своєрідні сни. Він торкнувся кількох притаєних пружин поетового механізму, зробив уперше таку просту річ: приклав до Шевченка методу, яку психольоґи-критики прикладали до инших великих чужинних письменників.

Для тих, що не чули про цю методу, зайве буде мабуть говорити про те, чи вона наукова, чи ні. Науковість є наївною фразою, коли її апарат не в силі відкрити перед нашими очима нових перспектив у звязку з чужою творчістю. Ці перспективи простягаються в світлі аналізи д-ра С. Балея над уявою Шевченка. Почуваємо, що поет, привалений гробовим каменем, зпоза зівялих вінків і затхлого кадила, оживає мов жива, цікава людина. Тисячі вчились „Кобзаря“ на память, професори та студенти роками пріли над темами своїх праць, а ніхто не запримітив нпр. такої простої дрібниці, що число „три“ повторяється у Шевченка надто часто, надто вперто та послідовно. Ця знахідка була би хрестиковою загадкою, забавкою, якби вона не була у тісних взаєминах з цілою низкою підсвідомих ідей Шевченка, рішаючих для форм його уяви.

Новість цієї методи стримала др. Ст. Балея від сміливіших, ясніших висновків, яких він свідомо зрікся. Досліди над життєписом Шевченка можуть лише піддержати погляди критика, що безпосередно аналізує його поезію. Шевченко є зразковим прикладом письменника, який здушував у собі нахили та побудження, що згодом перейшли в підземельну ляdifferent лябораторію його психіки. Факт, що одні добачують у Шевченкові релігійну людину, инші атеїста, одні мрійника, инші реального діяча, одні песиміста, инші оптиміста — має своє джерело у незрозумінні, з яких елементів родиться світ творчої уяви і в якому близькому спорідненні є між собою біольоґічні пристрасти і підхмарні мрії.

Психоаналітична література медична, психольоґічна, чисто-теоретична чи прикладна — є нині настільки поширена, що її здобутки виправдують себе самі. Та в нас видається якось дивним, що можна зробити такий нежданий скок в літературу з ділянок, про які в літературі у нас і вітром не заносить. Хто торкається у критиці нашої літератури психольоґічних і фільософічних проблем? А що можуть сказати про літературу люде, для яких вона не є звязана з цими проблемами? Те, що лікар відсвіжив атмосферу студій над Шевченком, можна би вважати символічною подією. Атмосфера літературних дослідів тхнула трупарнею і він увійшов туди, відчинивши вікно на свіже повітря. Люде неознайомлені з цією атмосферою не збагнуть, яким робом студія д-ра Ст. Балея мусіла ждати аж п'ять літ у рукопису, заки попала в друк. Наші фаховці, що читали її, може мали підозріння, що д-р С. Балей зажартував собі. Бо коли досліди над літературою є розшуки старого шпаргалля і коментарі до нього, спітнілі докази, чому ці препарати повинні ввійти до літератури, тоді між такими матеріялами не має що робити нова оригінальна думка та сучасна метода.

З такого одного непорозуміння вийшло друге: чисто літературна студія попала у збірник „Математично-природничо-лікарської секції „Наук. Тов. ім. Шевченка“, на тій чисто формальній підставі, що д-р Балей є членом цієї секції! Можна уявити собі витріщені очі тих, що шукатимуть у ній психіятричної діягнози про недугу Шевченка або якихсь математичних формул. Але й це друге непорозуміння має тісний звязок з першим. Наші вчені плутаються донині в сильцях зрадного поняття „наука“, яке в Західній Європі давно розмежоване на науку в тіснім розумінні слова („Wissenschaft“, „science“) і царину гуманізму, ідей про людську творчість. Наші фільольоґи лякаються всяких ідей, бо це нарушує систему їх наукової праці, споріднену з ремеслом, инші готові так само як вони прийняти під фірму науки кожну працю, без огляду на її зміст, коли її автор чимсь формально до них причеплений.

---

*) Коли д-р Б. на прохання польського фільософічного Т-ва написав невеличкий нарис „Психоаналіза одної помилки Словацького“, він дав нам почин до поважної фахової дискусії.

*) Наш інтеліґентний читач стоїть віддавна вище від офіціяльної науки, яка працює у померках середновіччя. Доказ, що книжка д-ра Балея давно випродана, хоча не лишила найменшого сліду в історіках літератури. Її варта колись передрукувати, виправивши основно мову.